

เจตมูลเพลิงขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plumbago zeylanica* L.

วงศ์ Plumbaginaceae

ไม้พุ่มขนาดเล็ก หรือไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ 1-2 เมตร กิ่งก้านมักทอดยาว ลำต้นตั้งตรง กิ่งเอนลู่ลง หรือพาดพันบนต้นไม้อื่น ลำต้นสีเขียวเข้ม แตกกิ่งก้านสาขามาก กิ่งอ่อนเป็นร่องและเป็นเหลี่ยม ผิวเรียบ ใบเดี่ยว กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-11 เซนติเมตร ออกสลับ รูปกลมรี รูปไข่แกมขอบขนานหรือรูปขอบขนาน ขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบแหลม ตอนปลายเป็นติ่ง โคนใบรูปลิ้นหรือมน ใบบาง แผ่นใบบาง สีเขียวอ่อน ดอกออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ช่อดอกแบบช่อกระจุกเชิงลด ดอกจำนวนมาก แกนกลางและก้านช่อดอกมีต่อมไร้ก้าน (เจตมูลเพลิงแดงไม่มี) ก้านมียางเหนียว กลีบดอกสีขาว โคนกลีบดอกเป็นหลอดเล็กๆยาว 1.5-2.5 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 0.7 ซม. ปลายแหลม

หรือเป็นดั่ง เกสรตัวผู้สีม่วงน้ำเงิน ยาวประมาณ 0.2 ซม. รั้งไขรูปรี่ เป็น 5 เหลี่ยม ก้านเกสรเพศเมียเกลี้ยง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เป็นหลอดเล็กยาว 0.6-1.2 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงสีเขียวมีต่อมน้ำยางเหนียวติดมือ ช่อดอกยาวได้ประมาณ 15 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1.5-2 ซม. ใบประดับรูปไข่ ยาว 0.4-0.8 ซม. ใบประดับย่อยรูปแถบ ยาวประมาณ 0.2 ซม. มีต่อมหนาแน่น ผลแบบแคปซูลแห้ง รูปขอบขนาน ยาว กลม มีสีเขียวมีขนเหนียวรอบตัว แตกได้เป็น 5 ปาก มีร่องตามยาว⁽¹⁾

ส่วนที่ใช้ ราก

สารสำคัญ plumbagin

สรรพคุณ ขับลม, ขับเหงื่อ กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ขับระดู ฤทธิ์น้อยกว่าเจตมูลเพลิงแดง

ตำรายาไทย ใช้ ใบ มีรสร้อน แก้ลมและเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร ขับผายลม ใช้ใบตำพอกแก้ฟกช้ำ ฝีบวม แก้ไข้มาลาเรีย แก้ปวดเมื่อย กระตุกหัก ปวดบวม ดอก มีรสร้อน แก้โรคตา แก้หนาวเย็น ลำต้น รสร้อน ขับประจำเดือน ราก มีรสร้อน ขับลมในกระเพาะอาหารและลำไส้ ช่วยย่อย ทำให้เจริญอาหาร ขับประจำเดือน แก้ปวดท้อง แก้ท้องเสีย กระจายเลือดลม แก้กิดสีดวงทวาร แก้บวม แก้คุดทะราด เข้ายาบำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ขับโลหิตที่เป็นพิษ ใช้ภายนอกแก้โรคผิวหนังบางชนิด หรือใช้ผงรากปิดพอกฝี ทาแก้กลากเกลื้อน และแก้ปวดข้อ และมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย และเชื้อรา สาร plumbagin จากรากมีฤทธิ์ต้านเซลล์มะเร็ง ลดไขมันในเลือด และยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย⁽¹⁾

ข้อควรระวัง

- ห้ามใช้ในสตรีระหว่างการตั้งครรภ์ เพราะทำให้มดลูกบีบตัวอาจทำให้แท้งได้ (แต่ฤทธิ์ของเจตมูลเพลิงขาวจะอ่อนกว่า)
- สาร plumbagin มีฤทธิ์ทำให้ระคายเคืองอย่างแรง ทำให้ผิวหนังไหม้ และเกิดตุ่มพองได้

ข้อมูลเพิ่มเติม

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของเจตมูลเพลิงขาว

- สาร Plumbagin จากรากเจตมูลเพลิงขาวมีฤทธิ์ในการต้านเซลล์มะเร็ง ช่วยลดไขมันในเลือด และช่วยยับยั้งเชื้อแบคทีเรีย สารสกัดจากรากมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา^(2,3)
- สารสกัดจากรากมีฤทธิ์บีบมดลูกทำให้หนูแท้ง⁽²⁾ โดยมีฤทธิ์ต่อมดลูกของสัตว์ที่ตั้งท้อง หากใช้ในระดับปานกลางจะไปยับยั้งการบีบตัว และหากฉีดเข้าไปในหนูขาวทดลองจะทำให้แท้งได้ เพราะการทำงานของรังไข่

จะผิตปกติไปและสาร Plumbagin ของเจตมูลเพลิงยังมีผลกระตุ้นมดลูกของหนูหรือกระต่ายทดลองที่กำลังตั้งท้อง ทำให้ตกเลือดอีกด้วย^(1,4)

- สารสกัดจากด้วยแอลกอฮอล์จะมีฤทธิ์ในการต้านแบคทีเรีย *Micrococcus pyogens* var. *aureus*, *Mycobacterium phlei* และ *Salmonella typhi*⁽⁴⁾

เอกสารอ้างอิง

1. ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. “เจตมูลเพลิงขาว”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=37. หนังสือ
2. สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา. (ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล). “เจตมูลเพลิงขาว”. หน้า 173.
3. หนังสือสารานุกรมสมุนไพรไทย-จีน ที่ใช้บ่อยในประเทศไทย. “เจตมูลเพลิงขาว”. (วิทยา บุญวรพัฒน์). หน้า 184.
4. <http://medthai.com/เจตมูลเพลิงขาว/>